

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.
2. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі* : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир, 2012. С. 14–41.
3. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
4. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ, 1989. 36 с.
5. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
6. Професійна освіта: словник / уклад.: С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
7. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти (стаття друга). *Вища освіта України*. 2007. № 4. С. 11–28.
8. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти (стаття перша). *Вища освіта України*. 2007. № 3. С. 14–20.
9. Скубішевська О. Дискурс як технологія навчання учнівської та студентської молоді. *Вища освіта України*. 2008. № 1. С. 53–59.

N. Glushenok. Creativity as an important component higher technical education. – Article.

Summary. *The system character of concept of creative education is opened, the necessity of development of a creative component of educational process is proved by preparation of the experts of atechical, the kinds and methods its introduction are offered.*

Key words: *creativity, creative competence, personal approach, applicants for higher education, creative personality, professional activity.*

УДК 378.14.015.62:378.014.15

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/28>

О. В. Горицька

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ЯК ПОКАЗНИК ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація. *Статтю присвячено проблемі формування позитивного іміджу викладача у процесі професійної підготовки. Визначено роль позитивного іміджу в становленні викладача-професіонала. Виділено структуру професійного іміджу викладача, у якій відображено основні вимоги до нього. Виокремлено психолого-педагогічні умови, які будуть сприяти підвищенню ефективності формування позитивного професійного іміджу викладачів.*

Ключові слова: *імідж, структура педагогічного іміджу викладача, етапи формування іміджу викладача, психолого-педагогічні умови.*

Постановка проблеми. Трансформація суспільного устрою і світогляду призвела до соціальних перетворень в Україні, пов'язаних з переглядом поглядів щодо особистості педагога. Сучасне суспільство гостро потребує висококваліфікованих педагогів, здатних грамотно будувати процес взаємодії з оточенням, презентувати свою особистість, що впливає на ефективність і результативність їх праці.

У сучасному українському суспільстві професія педагога втратила колишню престижність та потребує негайної реабілітації. У той же час до діяльності і особистості викладача, як і раніше, ставляться найвищі вимоги.

За конкретним образом викладача завжди перебуває особистість, тобто та внутрішня основа, на якій ґрунтується мовна поведінка, поряд з цим, своєрідною карткою особистості викладача є його вміння

самопрезентації. Феномен професійного іміджу сучасного викладача є однією з актуальних педагогічних проблем, вирішення якої свідчить про його професійну культуру і професійну компетентність педагога.

Аналіз досліджень. Різні аспекти іміджу педагога були предметом вивчення науковців, а саме: проблема психології іміджу (О. Володарська, П. Гуревич, А. Панасюк, О. Ковальова), особливості педагогічного іміджу (Н. Гузій, А. Калюжний, А. Кононенко, Н. Прус), формування іміджу вихователів ЗДО (М. Апраксина, Н. Гавриш, Л. Загородня, Т. Марєєва, С. Тітаренко) та ін. Проблема особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога розкрита в наукових розвідках К. Абульханова-Славської, Л. Митіної, В. Моляко, Б. Федоришина та ін. Згаданими вище та іншими науковцями доведена необхідність формування здатностей до самопізнання та самовдосконалення, які визначають професійний розвиток і саморозвиток особистості. Однак, на нашу думку, в наукових працях мало уваги приділено іміджу викладача як показника його педагогічної майстерності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування структури та етапів формування позитивного іміджу викладачів як показника його педагогічної майстерності.

Виклад основного матеріалу. Поняття «імідж» почали використовувати наприкінці 60-х років ХХ ст., а в 90-х роках вийшла книга В. Шепеля «Іміджологія: секрети особистої привабливості», у якій він визначив формування нової галузі досліджень – іміджології як науки, що не тільки забезпечує практичну побудову іміджу, а й пояснює різні його аспекти.

У дослідженнях зарубіжних науковців поняття іміджу трактується по-різному. Так, П. Берд у цьому аспекті говорить про публічне «Я» людини, своєрідну маску, макіяж, що застосовується, аби в очах інших людей мати привабливий вигляд. С. Олівер трактує імідж як ментальну картину, ідею, породжену уявою, або особистість в уявленнях людини, організації. Р. Бентон під цією дефініцією розуміє набір особистісних якостей, що уособлюється з людьми певної індивідуальності. К. Боулдінг визначає його як узагальнення людського сприйняття та його осмислення [1, с. 24–25].

Є. Перелигіна зазначає, що імідж виступає як сформоване завдяки цілеспрямованим професійним зусиллям символічне уявлення для підвищення успішності певної діяльності людини чи досягнення суб'єктивного психологічного ефекту в соціальній групі [1, с. 28].

На думку Є. Петрової, імідж як феномен індивідуальної, групової чи масової свідомості, функціонує як образ-уявлення, у якому в складній взаємодії поєднуються зовнішні та внутрішні характеристики об'єкта, його соціальні ролі й функції [1, с. 29].

Отже, у трактуванні категорії «імідж» відсутня однотайність, воно розкривається через такі поняття, як «образ», «уявлення», «стереотип» та ін.

Підсумовуючи вищезазначене, ми будемо трактувати поняття іміджу як емоційно забарвлений стереотип суб'єктивного образу, який ґрунтується на особливостях, властивостях, ціннісних характеристиках суб'єкта і сформований у свідомості для досягнення певних результатів: пізнання чи самовираження.

Зміст поняття «професійний імідж» у науковій літературі розкривається через уявлення про людину як фахівця своєї справи. На нашу думку, професійний імідж – це загальне враження про фахівця, яке отримує оточення через сприйняття його особистісно-професійних якостей, манери мовлення і поведінки, зовнішнього вигляду. Його формування і побудова професійного іміджу – складний процес, який розвивається за певними законами і технологіями.

В. Шепель виділяє у процесі формування професійного іміджу такі етапи.

1. Вивчення особистісних характеристик, якостей, складання «Я»-концепції. Цей етап передбачає збір інформації щодо ідеального образу, який стане орієнтиром надалі.

2. Добір характеристик. Він корелює з видом професійної діяльності.

3. Робота над зовнішнім виглядом, який є вагомим чинником впливу на оточення.

4. Робота над удосконаленням комунікативних якостей (мова, вміння спілкуватись, виступати перед аудиторією, вміння зацікавити співрозмовника, розвинене почуття гумору тощо) [3, с. 44].

Підготовка викладача, який усвідомлено створює особистий імідж, дозволяє по-новому подивитись на навчання у закладах вищої освіти. Зокрема, А. Калюжний у праці «Психологія формування іміджу вчителя» здійснив не тільки теоретичне обґрунтування природи іміджу вчителя, його характеристик і типів, а й описав інструментарій його формування. Він визначив такі основні підходи до формування іміджу:

- 1) функціональний (типологія згідно з функціонуваннями);
- 2) контекстний (типологія згідно з контекстною реалізацією);
- 3) зіставлення (порівняння близьких за значенням іміджів) [3, с. 47].

Цілеспрямовані компоненти підготовки педагога в аспекті професіоналізму було описано дослідницею О. Ковальновою, яка розкрила механізми формування іміджу та технологію його побудови як систему послідовних етапів створення образу вчителя, органічно пов'язаних між собою. Вона пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності» [3, с. 49].

У суспільній свідомості існує уявлення про імідж професійного педагога, який уособлює та узагальнює найбільш спільні характеристики, які їм притаманні, і закріплює їх у вигляді образу-стереотипу. В. Зінченко констатує, що суспільство породжує вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст, але незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, учнів, студентів; високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, уміння спілкуватись.

Аналіз наукової літератури і педагогічна практика свідчать про те, що функціонування ринку освітніх послуг на рівні вищої школи випереджає розвиток наукової теорії управління ним, а кваліфікаційні вимоги до випускників магістратури, яка дає право на викладання у вищій школі, освітні стандарти, здебільшого визначають їх цілі, зміст і форми організації, проте, не передбачають оволодіння діяльністю щодо створення професійно-педагогічного іміджу.

Позитивний імідж викладача, як зазначає О. Чебикін, розглядається як «важливий аспект його професіоналізму і засіб педагогічного впливу на студентів. Він розкривається у двох аспектах:

- 1) з точки зору вимог до викладача з боку суспільства;
- 2) з позицій викладача, тобто яким він прагне подати себе студентам, що він хоче заявити про себе суспільству» [7, с. 107].

Позитивний імідж викладача – це його соціально бажаний образ, адже сучасний викладач має володіти високими професійними якостями і приємними особистісними властивостями.

Для створення професійного іміджу викладачу необхідно визначити свою внутрішню філософію, систему цінностей, сформулювати професійну «Я»-концепцію, визначити свої професійні ролі тощо.

Формування позитивного іміджу викладача є активною цілеспрямованою діяльністю, зорієнтованою на його інформування про сильні сторони тих особистісних якостей, які мають об'єктивне значення для успішної роботи зі студентами. Поряд із цим слід зазначити, що імідж не формується спонтанно, а є результатом цілеспрямованої роботи над собою у контексті побудови взаємопоєднаних компонентів, які ми умовно поділяємо на два блоки:

- базовий, який містить природний, особистісний, професійний і поведінковий компоненти;
- символічний, який складається з візуального, аудіального, ольфакторного і кінестетичного компонентів.

Результатом самовиховання і самотворення з урахуванням вищезазначених компонентів є створений професійний імідж викладача.

О. Межирицька акцентує увагу на трьох групах пріоритетних якостей, що формують позитивний імідж педагога:

«1. Природні (комунікабельність, емпатійність, рефлексивність, красномовність). Ці якості складають матрицю природних обдарувань, що характеризуються як мистецтво подобатись людям. Володіння ними – основа успішності створення особистого іміджу;

2. Якості, які є наслідком освіти і виховання особистості (моральні цінності, психічне здоров'я, володіння набором комунікативних технологій: міжособистісне спілкування, діловий спіч, запобігання конфліктним ситуаціям і подолання їх);

3. Якості, пов'язані з життєвим та професійним досвідом особистості» [4, с. 140].

Професійний імідж викладача є цілісним утворенням, яке містить характеристики, що визначають його індивідуальність. Він складається як з природних властивостей особистості, так і тих, які можуть бути створені штучно.

Так, відповідно до природного компонента базового блоку викладачу мають бути притаманні гарні фізичні дані, високий ступінь фізичної і психічної витривалості. За наявності вищезазначених даних рівень значущості віку і статі викладача незначний. Особистісний компонент передбачає наявність у викладача набутих внаслідок освіти і виховання якостей, як то: любов то предмету, гуманне ставлення до студентів, моральні, комунікативні, інтелектуальні якості. Професійний компонент охоплює наявні знання, уміння, навички, індивідуальний стиль професійної діяльності. Згідно з поведінковим компонентом викладачу мають бути притаманні такі якості, як лідерство, взірцевість для студентів, дотримання норм ділової етики, адекватна поведінка у складних ситуаціях.

В. Бондаренко, зазначає, що значну «роль у структурі професійного іміджу викладача відіграють і компоненти, які містять символічні характеристики. Візуальний компонент передбачає гарну осанку, зовнішню привабливість, стильний одяг тощо. Відповідно до аудіального компонента при формуванні професійного іміджу викладач повинен звертати увагу на тембр голосу, інтонацію, манеру розмовляти, швидкість і гучність мови, артикуляцію. Ольфакторний компонент передбачає систему запахів, а кінестетичний – особливості жестів, рухів, міміки, погляду» [4, с. 50–51].

Теоретичне обґрунтування актуальності професійного іміджу викладача зумовило необхідність виявлення психолого-педагогічних умов його формування у процесі професійної підготовки, що передбачають заходи, які застосовуються під час організації освітнього процесу у закладі вищої освіти і дозволяють забезпечити більш високий рівень сформованості позитивного іміджу сучасного педагога.

Виходячи з аналізу змісту професійної підготовки майбутніх викладачів, враховуючи соціальне замовлення суспільства, тенденції розвитку педагогічної освіти, ми вважаємо за доцільне виокремити такі психолого-педагогічні умови, що будуть сприяти підвищенню ефективності формування позитивного професійного іміджу майбутніх викладачів:

- 1) використання елементів кар'єроорієнтованого розвитку;
- 2) оновлення змісту навчальної інформації знаннями щодо психологічних особливостей прояву сигнального комплексу у сприйманні і розумінні один одного учасниками педагогічного спілкування;
- 3) використання засобів іміджології для етико-естетичного оформлення зовнішнього вигляду і самопрезентації особистості.

Для формування педагогічного іміджу майбутнього викладача необхідне, насамперед, сприйняття образу, на основі якого будуватиметься цілісний імідж. Після цього здійснюється аналіз інформації та уявна корекція сприйнятого образу відповідно до ідеального образу та індивідуальних особливостей того, хто сприймає, а також використання окремих елементів бажаного іміджу і «вживання» в образ. Завершується цей процес привласненням та індивідуалізацією обраного образу.

Формування професійного іміджу майбутнього педагога у процесі професійної підготовки умовно можна поділити на чотири етапи: мотиваційний, орієнтаційний, технологічний і презентаційний: [6, с. 253–254].

1. Мотиваційний етап формування професійного іміджу майбутнього викладача виконує стимулювальну функцію. Він покликаний забезпечити високий рівень зацікавленості майбутніх викладачів і спрямувати їх на діяльність зі створення професійного іміджу. Для забезпечення вищезазначеного в освітній процес доцільно впроваджувати активні форми і методи навчання і різні види лекцій (дискусійна, діалогічна, візуалізаційна); семінари-конференції, тренінги, дискусії, групове виконання творчих завдань, кейси, ігрові технології, залучення до наукової діяльності тощо).

2. Орієнтаційний етап передбачає оволодіння сукупністю наукових знань про імідж, забезпечення здатності майбутнього викладача до засвоєння технологій професійного іміджу, набуття відповідних умінь і навичок. Для імплементації завдань цього етапу використовуються: збагачення змісту дисциплін гуманітарного циклу спеціальними темами з проблем іміджу, застосування інноваційних методів навчання (дискусії, міні-конференції, форуми, ділові та рольові ігри та вправи, есе та ін.).

3. Технологічний етап передбачає безпосереднє формування професійного іміджу майбутнього викладача. Цьому сприяє проведення спецсемінару «Професійний імідж викладача», головним завданням якого є відпрацювання практичних умінь і набуття навичок роботи з конструювання професійного іміджу. Реалізація технологічного етапу здійснюється також у позааудиторній діяльності студентів і під час проходження педагогічної практики завдяки методам бесіди, обговорення, арт-терапевтичних технік, імідж-технік, міні-конференцій, аналізу літературних джерел, фронтальним технологіям інтерактивного навчання, індивідуально-дослідницьким завданням.

4. Презентаційний етап забезпечує оцінку рівня сформованості професійного іміджу майбутнього викладача педагогами, а також самооцінку студентів. Імплементація цього етапу відбувається через виконання різноманітних завдань на семінарських і практичних заняттях, а також під час позааудиторної роботи. Наприклад: самопрезентація своєї особистості, складання своєї психологічної характеристики і програми саморозвитку та самовиховання; ведення щоденника формування професійного іміджу викладача; написання самозвіту тощо.

Висновки. Таким чином, сучасний професійний імідж викладача передбачає сформованість образу привабливої, інтелігентної, знаючої, успішної і гармонійної людини, яка сприятливо впливає на аудиторію і продуктивно з нею взаємодіє. Зовнішній вигляд викладача, його мова, манери, культура спілкування і поведінки створюють індивідуальний образ його особистості, який певним чином впливає на оточення, зокрема,

студентів. У педагогічному спілкуванні велике значення має виховання власною поведінкою, оскільки зовнішність, посмішка, погляд, мова, голос, пози, хода, всі рухи педагога мають виховний вплив. Особистість викладача створює в аудиторії особливу ауру, атмосферу, яка залежно від психологічного складу й етико-естетичних установок індивіда сприяє чи не сприяє творчому спілкуванню, активному сприйманню і розумінню. Викладача завжди об'єктивно оцінює лише його аудиторія, тому позитивний імідж надзвичайно важливий для педагога, оскільки є одним із критеріїв його професійної придатності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко В.І. Формування іміджу майбутнього вчителя технологій в системі виховної роботи педагогічного університету: монографія. Слов'янськ : Б.І. Маторін, 2015. 460 с.
2. Євтушенко Г.В. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 630–634.
3. Ковальова О.О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу у майбутніх педагогів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2007. 340 с.
4. Межеричька О.А. Іміджологія як компонент підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів. *Якість освіти : вибір майбутнього* : матеріали науково-практичної конференції. Харків : ХНПУ, 2017. С. 138–147.
5. Плачинда Т.С. Позитивний імідж викладача ЗВО як складова професіоналізму. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи. Полтава : Астроя, 2019. С. 321–324.
6. Поясок Т.Б., Безпарточна О.І. Формування позитивного іміджу майбутнього викладача вищої школи як складова його професійної підготовки. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2020. № 2. С. 251–258.
7. Чебикін О.Я. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу : монографія. Одеса : Півд. наук. центр АПН України. 2009. 223 с.

O. Horytska. Positive image of the teacher as an indicator of his pedagogical skill. – Article.

Summary. The article is devoted to the problem of forming a positive image of a teacher in the process of professional training. The role of a positive image in the formation of a professional teacher is determined. The structure of the teacher's professional image is highlighted, which reflects the main requirements for him. The psychological and pedagogical conditions that will contribute to increasing the effectiveness of the formation of a positive professional image of teachers are singled out.

Key words: image, the structure of the teacher's pedagogical image, the stages of teacher image formation, psychological and pedagogical conditions.

УДК 94:070.133:179.1(477)“193”

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/29>

В. М. Жмака

кандидат історичних наук, доцент,
викладач

Сумський фаховий коледж економіки і торгівлі
м. Суми, Україна

І. В. Скрипченко

редактор

Недригайлівська районна газета «Голос Посулля»
смт Недригайлів, Сумська область, Україна

ЗАКОНОДАВЧО-ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ РАЙОННИХ ГАЗЕТ (ПОЧ. 30-Х РР. ХХ СТ.)

Анотація. В статті здійснена спроба показати законодавчо-ідеологічні основи створення районних газет. Підкреслено ідеологічну складову в існуванні так званої «районки». Наголошено на перспективності дослідження історії становлення і функціонування місцевої, регіональної преси.

Ключові слова: газета, районна газета, преса, місцева преса, ЗМІ, редакція, закон, реформування.